

Úvod do sociologie

PhDr. Eva Křížová, PhD.
evakriz@centrum.cz

Vznik sociologie 1838

Co se dělo tak významného?

Nastupuje nová sociální realita, již nelze vysvětlit tradičními teoriemi
Existuje nějaký symbol moderny?

Modernizace

industrializace

urbanizace

Emancipace

Racionalizace

Sekularizace- odkouzlení světa

Auguste Comte 1798-1857

1838 Kurz pozitivní filosofie- věda o společnosti

Pozitivismus-vědecké „náboženství“

sg je specifická věda s vlastním předmětem i metodami a není redukovatelná na jiné

obory- analogie mezi biologickými a sociálními procesy existují, ALE ROZDÍLY JSOU ZÁSADNÍ

Sociální statika a sociální dynamika

Klasifikace věd- sociologie stojí nejvýše

Matematika, Astronomie, Fyzika, Chemie, Biologie a **SOCIOLOGIE**
jako královna věd

Pokrok a pořádek

Společnost je sdružení svobodných a rovných lidí.

Ale potřebuje řád- kdo a co jej bude v nových podmínkách zajišťovat ?

Autorita elity-intelektuálních vůdců

Láska, náboženství, umění- význam emocí

Pospolitost

Co je posláním sociologie?

Funkce emancipační, humanizační

Ale i sociálně-inženýrská, manipulativní

2 obecné otázky

- Jak a proč udržují a obnovují lidé společnost a podporují společenský řád?
- Jak a proč přestanou lidé společnost obnovovat, protestují a žádají změnu?
- Otázky spolupráce, konfliktu, změny, legitimacy, ovládnání, apod. na všech úrovních společenského života

Klíčové pojmy sociologie

- Společnost, spol. změna, modernizace
- kultura, civilizace
- Socializace, sociální osobnost, role, enkulturace
- Konformita, kulturní vzorce, rituály, normy, hodnoty, symboly, deviace, stereotypy (auto- a heterostereotypy)
- Skupina (formální, neformální, vlastní/cizí...), instituce, organizace
- Sociální vrstva, status, prestiž, mobilita, třída
 - Status připsaný (věk, pohlaví, rodinný původ..)
 - Status získaný (vlastní rodina, majetek, profese, vzdělání)
- Autorita, dominance, moc, manipulace, kooperace, konflikt
- Sociální hnutí (squaterství....),
- sociální anomie, sociální hnutí, sociální změna a další

sociologie má mnoho teoretických
východisek a směrů, paradigmat
Nejznámější jsou

**Strukturálně funkcionalistická
(konsenzuální) teorie**

Konfliktualistická teorie

**Sociálně konstruktivistická a
interpretativní teorie**

Strukturální funkcionalismus: Talcott Parsons

společnost je víceméně stabilní, neustále se vyvažující celek, **sociální systém**, který je složen z prvků, subsystémů a vzájemných funkčních vztahů mezi nimi a k celku.

Svémi funkcemi se subsystémy udržují v rovnováze a pozvolna se proměňují, vždy v návaznosti na druhé segmenty

Tyto funkce mohou být pozitivní nebo negativní, (tj. mohou přispívat k udržení stability a rovnováhy nebo je mohou narušovat), zamýšlené nebo nezamýšlené

Každý sociální systém se snaží **minimalizovat změny** prostřednictvím adjustace a kontroly a směřuje ke stavu **dynamické sociální rovnováhy**

Této rovnováhy je dosahováno plněním funkcí, činností subsystémů a tím, že se jednotlivci **podřizují hodnotovému systému** dobrovolně nebo formou nátlaku

Hodnotový systém (kulturní vzorce) je pro integraci systému rozhodující

Změny probíhají graduálně, nikoliv revolucí.

Společnost je

- Ucelený systém prvků uspořádaných do struktury vzájemných vztahů spolupráce, podřízenosti a nadřízenosti a funkcí
- Jistá míra dysharmonie je přítomná
- Schéma AGIL
 - Adaptation, goals, integration, latency

Společnost jako konflikt, kritická sociologie- Marx, Dahrendorf, Coser

Konflikt je všudypřítomný a přirozený

Je základem společenského života -soupeření o nedostatkové statky- moc, zdroje, pozice, suroviny...

Konflikt je také pozitivním, neboť je zdrojem změny

Konflikt je nevyhnutelný, vždy nastává mezi držiteli moci, kteří mají zájem na zachování státu quo, a těmi, kdo chtějí daný stav zvrátit, protože jim nevyhovuje

V rámci soupeření se vyvíjejí ideologie pro zdůvodnění obhajoby nebo boje za změnu

Základní přístup: od (mocenských) struktur k jedinci

Interpretativní, konstrukcionistická

(biografická, narativní, fenomenologická, interpretativní)

To, co společnost udržuje, je **každodenní interakce** jejích členů podle významů, které jim připisují
sociální realita je obnovována a udržována ve vzájemných interpretacích, má intersubjektívni ráz

Koncept přirozeného světa, všednosti

Jedinec je aktivní, spoluutváří sociální realitu, svět, který nás obklopuje, je závislý na našem přístupu k němu- podle toho se různě jeví

neexistuje jedna sociální realita, ale pluralita sociálních zkušeností, důraz na subjektivitu v přiřkládání významů vnějším podnětům

Zájem o mikrosociální témata- OD JEDINCE KE STRUKTUŘE

Např. Anselm Strauss, Erving Goffman, Peter Berger, Alfred Schutz, Zdeněk Konopásek, Olina Šmídová

Příklad: všední život v totalitní společnosti

Ale co spojuje všechny?

Kladení otázek, **zpochybňujících samozřejmost** a „**normálnost**“ sociálních procesů a odkrývajících jejich pozadí s cílem zlepšit ho a emancipovat člověka

Procesy udržování/obnovování a změna sociálního řádu

Čí jsou pravidla, která jsou vyhlášena? Komu patří?
Kdo je víc aktivní a kdo se přizpůsobuje? Kdo a co říká? Otázka moci, legitimacy, manipulace,

Přístup k jedinci

Pro sociologii je typické, že připisuje primární význam společnosti, strukturální podmíněnosti (jako jedinci nadřazené, primární realitě)-soc. determinismus

jedince sice chápe jako aktivního spolutvořitele socio-kulturní reality (dualita aktérství a determinismu- člověk jedná uvnitř struktur, vytváří je i boří, existuje uvnitř struktur, které může měnit

Nicméně identifikuje zdroje a mechanismy ovládnutí a manipulace (např. reklama, ideologie, rituál, jazyk, technologie, sociální sítě)

Sociologická imaginace-

CH.W.Mills

obecný druh uvažování, který usiluje o pochopení osobních problémů ve vztahu k celé povaze společnosti

metoda poznání, která propojí subjektivní individualitu se sociálním prostředím (osobní limity a společenská determinace).

Dívat se na život zblízka i z nadhledu, vidět strukturu a determinaci stejně jako volbu a akt

pochopení osobního života skrze život veřejný, Millsovými slovy, *provázat biografii s historií.*

schopnost přecházet plynule od intimních záležitostí jedince k velkým problémům současných společností.

(blízko k orální historii)

kritičnost a angažovanost je kulturní a politická úloha sociologie

pomáhat lidem ve složitém světě nejistých společenských a ekonomických vztahů-univerzálním nástrojem lepšího pochopení vlastního života a osobních možností.

funkce sociologie

pro pastorační a sociální práci

Problémy chudoby, vyloučení, marginalizace, znevýhodnění, vyhoření, krize

Vztah jedince a společnosti (dilema individuální svobody a nároků společnosti)

Jak integrovat a současně nenutit a nemanipulovat? Obrat od paternalismu ke zplnomocnění

Problematika konfliktu, nedostatečné socializace, sociální anomie, rebelství, selhání, maladaptace, vedoucí k vyloučení a její reprodukci

Česká (československá) sociologie

Významná tradice (Masaryk, Beneš, Bláha)

Přerušeni po r. 1948 (buržoazní pavěda nahrazena historickým materialismem)

Oživení v 60. letech

(Machonin, P. a kol.: Československá společnost, 1969)

Opětovné narušení či deformace v období normalizace

Rozvoj po r. 1989-

a) akademická sociologie (Sociologický ústav)

b) ve službách komerce-výzkumy spotřebního, případně volebního chování

Významní soudobí čeští sociologové

Václav Bělohradský

Jan Keller

Miroslav Petrusek

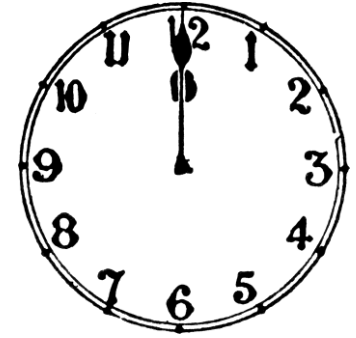
Jiřina Šiklová

Jiří Večerník

Tomáš Halík

Tradiční
moderní a
postmoderní společnost

Společnost

- Tradiční
- (pospolitost, rodina, příbuzenství), půda, víra, věčnost
- Gemeinschaft

- Moderní
- (kalkul, účelovost, život zde a teď, vysoká komplexnost
- (společnost) Gesellschaft

Modernizace

Měla vliv na všechny sféry lidského života

Pokrok=mít se lépe, snáze, mít víc, „růst“, expandovat, měnit

Nové formy sociální kontroly

Proměna základních pozic a rolí – především patriarchálních autorit

Ale zproblematizování i mateřské role, rodiny

Proměny společnosti

Tradiční

- Náboženství, církve
- Tradice, zvyky, víra, spasení
- Církev, pán
- Závislost na přírodě
- Vesnice
- zemědělství
- Skupina má přednost
- Stabilita (nízká mobilita)
- hierarchie

Moderní

- Právo, zákon, sekularizace
- Věda, POKROK, technika, práce
- Organizace, byrokracie, instituce, STÁT, národ- ÚŘAD
- Nadvláda nad přírodou
- **Město**
- Průmysl-produkce-TOVÁRNA
- Emancipace
- Změna, inovace,
- Demokracie, spravedlnost

kde má společnost hranice?- jsou velmi pohyblivé

Musíte umět popsat podstatu rozdílu mezi tradiční a moderní společností

Druhá, radikální, reflexivní či pozdní moderna, postmoderna

- Od 70. let 20. století
- Z umění, literatury, vliv trhu a technologie
- Zpochybnění linearitu času, vývoje, pokroku
- Bez jednoznačně převládajícího a sjednocujícího kulturního modelu – občanská, demokratická, ale z podstaty věci **pluralitní a** roztržštěná
 - Krajně nestabilní a proměnlivá, „tekutá“, nejistá
- Společnost permanentní, akcelerované změny, permanentního pohybu, permanentního dohledu,
- stát neplní své funkce- „jedinec si může za vše sám“ (individualizace)
- Riziková (bezpečnostní, ekologická, sociální)
- Bez hranic (globální, multikulturní)
- Nejistá z hlediska svého vývoje - plná paradoxů (svoboda ve všudypřítomném dohledu a ztrátě soukromí),
- Hybridní- směšuje nemožné

globalizace

- Celoplanetární proces související s prosazováním volného trhu (liberalizací) jako obecného principu hospodářského a sociálního života a působením informačních technologií
- Odstraňování hranic v ekonomické oblasti vede i k politické liberalizaci
- Propojování ekonomik a kultur, srůstání a „zmenšování světa“
- **Volný pohyb kapitálu** – umožňuje přesun podnikání bez ohledu na hranice států
- Volný přesun osob, zboží, **informací (internet)**
- Nadnárodní korporace ovlivňují utváření ekonomické politiky na nadnárodní i národní úrovni
- Globalizace je spojená s digitálními technologiemi a hodnotově s „amerikanizací“ – snaha čelit europeanizací
- Konkurence a snaha minimalizovat náklady je důležitější než ochrana národních ekonomik
- Kumulace bohatství v užší skupině osob a **neviditelné globální elitě**
- Ekonomika-politika-kultura-společnost-morálka (liberalizace)